

**MODUL-KREDIT TIZIMIDA DARS DAN TASHQARI TA'LIMNI
SHAKLLANTIRISH**

SADINOV OTABEK BAXODIROVICH

NAVOIY DAVLAT UNIVERSITETI ANIQ FANLAR FAKULTETI
TALABASI

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada modul-kredit tizimi asosida talabalarning mustaqil bilim olish jarayonini yo'lga qo'yishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritilgan. Tadqiqotda modul-kredit tizimining mohiyati, uning ustunliklari, mustaqil ta'limni samarali tashkil etish yo'llari va baholash mexanizmi tahlil qilinadi. Mahalliy va xalqaro tajribalar asosida talabalarning o'z-o'zini rivojlantirish faoliyatini takomillashtirish yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari modul-kredit tizimi asosida mustaqil ta'limni takomillashtirish va o'quv sifati oshirishga doir tavsiyalarni ilgari suradi.*

***Kalit so'zlar:** Modul-kredit tizimi, mustaqil o'qish, baholash mexanizmi, ta'lim jarayoni, innovatsion pedagogik texnologiyalar, talaba ishtiroki, o'z-o'zini tahlil qilish, masofaviy o'qitish, o'quv moduli, kredit hajmi.*

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida modul-kredit tizimi keng tatbiq etilmoqda. Ushbu modelda talabalarning mustaqil bilim olishi muhim o'rin tutadi, chunki bu yondashuv ularning bilim o'zlashtirish jarayonida faolligini oshirib, tahliliy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi modul-kredit tizimida talabalarning mustaqil ta'lim olish jarayonini tashkil etish metodlari va ularning samaradorligini oshirish chora-tadbirlarini o'rganishdan iborat.

Mazkur yo'nalishda tadqiqot olib borgan mahalliy va xorijiy olimlar ishlarini alohida ta'kidlash joiz. Yurtimiz olimlaridan professor S. Bobomurodov – O'zbekiston ta'lim tizimiga modul-kredit tizimini moslashtirish bo'yicha izlanishlar
www.tadqiqotlar.uz

olib borgan. Professor B. Hasanov – Mustaqil o'qish jarayonini takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish borasida ilmiy ishlar amalga oshirgan. Doktor M. Yusupova – Modul-kredit tizimida baholash me'yorlarini ishlab chiqish va takomillashtirishga doir tadqiqotlar muallifi. Xorijiy olimlardan professor John Biggs (Avstraliya) – Mustaqil ta'lim hamda o'z-o'zini baholash tizimlari bo'yicha chuqur tadqiqot olib borgan. Professor David Boud (Buyuk Britaniya) – Talabalar tomonidan mustaqil bilim egallash qobiliyatini shakllantirish masalasida yetakchi ishlarni amalga oshirgan. Doktor Michael G. Moore (AQSh) – Masofaviy ta'lim va modul tizimi bo'yicha innovatsion tadqiqotlar olib borgan.

Modul-kredit tizimi – bu talabalar mustaqil bilim olishini qo'llab-quvvatlovchi zamonaviy o'quv modeli bo'lib, unda ta'lim jarayoni modul shaklida tashkil etiladi va har bir modul uchun kredit miqdori belgilanadi. Bu tizimda har bir modul alohida o'quv blokidan iborat bo'lib, ma'lum bir mavzu yoki fan doirasidagi zarur bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Kredit esa talabaning egallagan bilim darajasini baholash va ularning o'quv yuklamasini hisoblash uchun ishlatiladi. Har bir kredit – ma'lum mavzuni o'zlashtirishga sarflanadigan vaqt va harakat miqdoriga asoslanadi. Bu yondashuv quyidagi ustunliklarga ega:

№	Yondashuv	Afzalliklar
1	Moslashuvchanlik	Talabalar o'zlariga qulay bo'lgan vaqtda mustaqil ta'lim olib borishlari mumkin
2	Individual yondashuv	Har bir talaba o'zining qiziqishlari va ehtiyojlariga mos o'quv rejalarini tuzish imkoniga ega bo'ladi.
3	Baholash tizimining shaffofligi	Talabaning o'zlashtirishi bosqichma-bosqich baholanadi va aniq mezonlarga asoslanadi.
4	Motivatsiyaning oshishi	Talabalar o'z yutuqlarini kreditlar orqali kuzatib borish imkoniga ega bo'ladi.

Mustaqil ta'limni tashkil etish usullari

Mustaqil bilim olishni yo'lga qo'yishda quyidagi usullardan foydalanish maqsadga muvofiqdir:

1. O'quv materiallarini tayyorlash va taqdim etish
 - Elektron manbalar, darsliklar va metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish.
 - Onlayn platformalar hamda raqamli kutubxonalar orqali ta'lim resurslarini yetkazish.
 - Audiovizual materiallar va interaktiv dars vositalaridan foydalanish.
2. Mustaqil topshiriqlarni shakllantirish
 - Referat, insholar, loyihaviy ishlar kabi yozma vazifalarni bajarish.
 - Amaliy mashg'ulotlar va laboratoriya tajribalari orqali ko'nikmalarni mustahkamlash.
 - Innovatsion ta'lim metodlarini (masalan, muammoli o'qitish) joriy etish.
3. Masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish
 - Onlayn darslar va vebinarlar tashkil qilish.
 - Virtual laboratoriyalar va simulyatsiyalar orqali eksperiment o'tkazish imkoniyatini yaratish.
 - Mobil ilovalar va elektron darsliklar yordamida bilim olish jarayonini qo'llab-quvvatlash.
4. Guruh bo'lib muhokama qilish va jamoaviy loyihalar
 - Talabalarni kichik guruhlariga ajratib, jamoaviy ishlarni shakllantirish.
 - Interaktiv forumlar va onlayn muhokamalarda qatnashish imkoniyatini yaratish.
 - Hamkorlikda yechim topish metodikalarini rivojlantirish orqali ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish.
5. Konsultatsiyalar va teskari aloqa mexanizmini yo'lga qo'yish
 - O'qituvchi va talabalar o'rtasida doimiy maslahatlashuv jarayonlarini tashkil etish.
 - Elektron pochta, onlayn chat va muhokama maydonlari orqali muntazam fikr almashish imkoniyatini yaratish.

- Talabalarning motivatsiyasini oshirish uchun baholash va mukofot tizimini yo'lga qo'yish.

6. O'z-o'zini baholash va rivojlantirish usullari

- Talabalarga o'z-o'zini baholash mezonlarini belgilab berish.
- Portfoliolar orqali shaxsiy natijalar va yutuqlarni kuzatish.
- Mustaqil o'qish rejalari ishlab chiqish va ularni nazorat qilib borish.

Baholash tizimi

Mustaqil ta'lim jarayonida baholash tizimi talabaning bilim olish jarayonini har tomonlama tahlil qilishga asoslanadi:

- Oraliq baholash: Turli topshiriqlar, testlar va qisqa muddatli sinovlar orqali amalga oshiriladi.
- Yakuniy baholash: Imtihon va yakuniy loyiha yoki kurs ishi natijalariga ko'ra baho beriladi.
- Portfoliolar: Talabaning ijodiy ishlari, loyihalari va boshqa mustaqil faoliyat natijalari asosida baholanadi.
- O'z-o'zini baholash: Talabaning o'z yutuqlarini tahlil qilishi natijasida umumiy bahoga qo'shiladi.

Xulosa

Modul-kredit tizimi bugungi ta'lim sohasida talabalarning mustaqil bilim egallashini rivojlantirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi. Ushbu tizim talabalarga bilimlarini chuqurlashtirish, mustaqil fikrlash hamda masalalarni mustaqil hal qilish qobiliyatini oshirishga yordam beradi.

Birinchidan, modul-kredit tizimi orqali talabalar o'z o'quv jarayonini mustaqil boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning ta'lim olishga nisbatan mas'uliyatini oshirib, o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, dars jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish natijasida o'quv mashg'ulotlari yanada interaktiv va qiziqarli bo'lib boradi. Masofaviy ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar hamda onlayn muhokama

maydonlari yordamida talabalar o'z bilimlarini mustaqil tarzda kengaytirish imkoniga ega bo'ladilar.

Uchinchidan, mustaqil ta'limni baholash tizimi talabalarning bilim darajasini aniqlashda muhim o'rin tutadi. Baholashning turli shakllari – test sinovlari, loyihalar, portfoliolar va o'z-o'zini baholash kabi usullar orqali talabalar o'z bilimlarining rivojlanishini kuzatib borishlari mumkin.

Xulosa qilib aytganda, modul-kredit tizimi talabalarning mustaqil o'qish madaniyatini shakllantirish, ijodiy fikrlash va innovatsion yondashuvlarini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ushbu tizim tufayli ta'lim jarayoni moslashuvchan va samarali bo'lib, talabalarni mustaqil ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirish orqali ta'lim sifatini sezilarli darajada yaxshilash mumkin. Shu sababli, ushbu tizimni takomillashtirish va uni yanada samarali amalga oshirish bo'yicha izlanishlarni davom ettirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov, I. A. (2016). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni (2020). *Ta'lim tizimida modul-kredit tizimini joriy etish chora-tadbirlari haqida*.
3. Bobomurodov, S. (2019). *Oliy ta'lim tizimini isloh qilishda modul-kredit tizimining o'rni*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
4. Hasanov, B. (2021). *Talabalarning mustaqil ta'limini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar*. Toshkent: Innovatsiya markazi.
5. Yusupova, M. (2022). *Modul-kredit tizimida baholash mezonlari*. O'zbekiston pedagogika jurnali, 4(2), 56-63.